

VČELÁRENIE V OBCIACH

MVDr. Martin Staroň¹, RNDr. Tatiana Čermáková²

¹ CVŽV-Ústav včelárstva, Gašperíková 599, 033 80 Liptovský Hrádok, +421 44 522 11 41, staron@cvzv.sk

² CVŽV-Ústav včelárstva, Gašperíková 599, 033 80 Liptovský Hrádok, +421 44 522 11 41, cermakova@cvzv.sk

Abstract:

Our article presents the principles of correct beekeeping inside the village (town) to avoid neighbor's conflicts. The article also deals with situations that require close cooperation between beekeepers and municipal authorities, especially in case when the bees are poisoned and when the beehives are damaged by bear.

1. Úvod

Chov včiel medonosných patrí medzi chovy hospodárskych zvierat, a svojou činnosťou nás obdarúva viacerými včelími produktami. Medzi nepriame patria med, peľ, propolis, lebo surovinu na tvorbu týchto produktov prinášajú včely z prírody vo forme nektáru alebo medovice, kvetového peľu alebo živíc. Materská kašička, včelí jed a vosk patria k priamym produktom, ktoré vytvárajú včely priamo vo svojom organizme.

Ale najdôležitejšie nepriame produkty máme na našich stoloch v podobe zdravých, pekných jabĺk, hrušiek, červených čerešní či veľkých strapcov ríbezlí. Všetky tieto produkty vedia včely, na rozdiel od iných hospodárskych zvierat, vyprodukovať bez zvýšeného hluku, odpadu či nepríjemného zápachu. Napriek tomu sú včelstvá, najmä v intraviláne obce spoločensky netolerované. Prečo je to tak? Na vine je nepríjemné príležitostné bodnutie včelou, často krát neopodstatnený strach z pobodania veľkým počtom včiel a hlavne problém bodnutia alergickej osoby. Okrem posledného spomínaného bodu sa dá všetkým problémom spolužitia včelára s ostatnými občanmi predchádzať. Obe strany sa tak môžu tešiť z obojstranného prospechu. Blízkosť suseda alergika je teda skutočný dôvod na premiestnenie včelstiev zo záhrady včelára. Takmer 99% súdom nariadených opatrení na premiestnenie stanovišťa včiel je z dôvodu ohrozenia ľudského života. Veľa susedských sporov, v ktorých sa poukazuje na včelstvá v obci, sú len vyvrcholením naštrbených medziľudských vzťahov a ich pôvod treba hľadať inde. V týchto prípadoch sa občania obracajú na obecný úrad, konkrétne na komisiu životného prostredia a ochrany verejného majetku. Takisto sa včelári obracajú na túto, alebo podobnú zriadenú komisiu, v prípade úmyselnej alebo neúmyselnej otravy včiel, či pri poškodení včelstiev a včelárskeho zariadenia medveďom.

2. Umiestnenie včelstiev

Základom úspešného včelárenia je vhodné stanovište včelstiev. Včelár musí popri zhodnotení znáškových pomerov, zavčelnenia územia a ostatných včelárskych požiadaviek zvažovať hlavne bezpečnosť okolia [1].

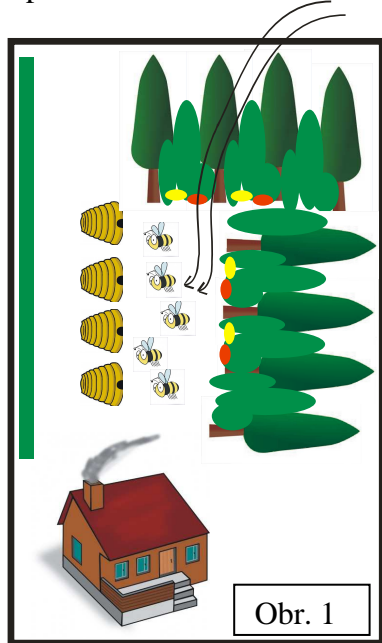
V intraviláne obce, na záhradách majú trvalo umiestnené včelstvá prevažne malovčelári. Tieto chovy väčšinou neprekračujú počet 20 včelstiev. Takéto počty včelstiev, umiestnené v blízkosti svojho obydľia využívajú aj veľkovčelári za účelom časovo náročného odchovu včelích matiek. Ostatné včelstvá veľkovčelárov sú umiestnené v extaviláne tak aby efektívne využili znáskové pomery. Uvedený počet včelstiev sa dá zároveň pokladať za optimum vzhľadom k tomu, že väčšina stavebných pozemkov nepresahuje 800 až 1200 m². V prípade priestrannejšej záhrady, na okraji obce je možné bez nadmerného obťažovania susedov chovať aj 40 včelstiev. Je však nevyhnutné urobiť opatrenia, ktoré usmernia letovú zónu včiel mimo susedné záhrady. Tento počet je zároveň maximum včelstiev v okruhu 2 km, ktoré predstavujú letovú zónu včiel[1]. Ak teda viacerí včelári v okruhu dvoch km intravilánu chovajú spoločne viac ako max. 50 včelstiev môžeme toto územie považovať za prevčelnené a to nie len z hľadiska bezpečnosti okolia, ale aj z hľadiska využitia znáskových zdrojov a prípadného šírenia chorôb včiel.

Pri zriaďovaní stanovišťa včelstiev, hlavne umiestnených v intraviláne obce, musí včelár prihliadať a brať ohľad na ostatných občanov. Na druhej strane, pokiaľ susedia nie sú alergickí na včelí jed a včelár primeraným spôsobom chová primeraný počet včelstiev, nemal by byť chov včiel bezpodmienečne odsúvaný mimo obec. Takéto obmedzenia sa žiaľ vo VZN obcí niekedy vyskytnú. Opodstatnené sú v prípade prevčelnenia intravilánu, kedy môžu regulovať maximálny počet včelstiev v jednotlivých chovoch. Včely opelujú ovocné stromy a kríky bez výnimky vo všetkých záhradách na ošoh susedov. Chov včiel nie je upravovaný osobitným predpisom. Občiansky zákonník (47/1992 Z.z.) však pojednáva v §123 o tom, že „vlastník je v medziach zákona oprávnený predmet svojho vlastníctva držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním“. V §127 je pojednávané o tom, že „vlastník veci sa musí zdržať všetkého, čím by nad mieru primeranú pomerom obťažoval iného alebo čím by vážne ohrozoval výkon jeho práv. Nesmie nechať chované zvieratá vnikať na susediaci pozemok.“ §415 znie „Každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku, na prírode a životnom prostredí“. Prírode a životnému prostrediu včely len prospejú, majetku neškodí. Ostáva len otázka alergie na včelí jed, ktorý môže spôsobovať škodu na zdraví. Známe sú však aj prípady, kedy alergik, ktorý nebol obťažovaný včelami v obavách o svoje zdravie prehnane reaguje na výskyt včiel vo svojej záhrade a viní zaň včelára vzdialeného aj pol kilometra. Treba poznamenať, že v rodinách mnohých včelárov sú aj alergické osoby a včelstvá na ich záhrade predsa sú. Každý alergik o svojej alergii vie a vo vlastnom záujme v letnom období má pri sebe antihistaminiká alebo, ak je silný alergik s príznakmi anafylaxie, adrenalínovú injekciu na rýchlu aplikáciu (EpiPen – len na predpis ošetrojúceho lekára!!). Občasnému bodnutiu včelou či osou sa často krát nevyhne no nejedná sa hneď o nadmerné obťažovanie včelami vzdialeného včelára. Ak teda chovateľ včiel dodrží zásady správneho umiestnenia včelstiev, urobí opatrenia obmedzujúce vylietavanie včiel na susedov pozemok, chová primeraný počet včelstiev a vie že vo svojom najbližšom okolí nemá alergikov na včelí jed je nové stanovište včelstiev v obci vítané.

Aby sme predišli „naštrbeniu“ susedských vzťahov, ktorého príčinou sú výlučne včely, uveďme si zásady správneho včelárenia v intraviláne obce.

Vzdialenosť stanovišťa od verejných ciest by mala byť minimálne 30m [2]. Pri situovaní stanovišťa na záhrade sa snažíme dodržať dva ciele. Aby včely nadmieru neobťažovali susedov a, ak to pozemok dovoľuje, aby letáče smerovali na juh, juhozápad prípadne juhovýchod. Toto exponovanie umožňuje včelám využiť skoré ranné lúče slnka. Ak to pozemok neumožňuje, potom núdzovým riešením je umiestnenie úl'ov s letáčmi na východ alebo západ. Aby sme zabránili nadmernému obťažovaniu včelami umiestňujeme včelstvá čo najďalej od susedného pozemku min 3 m od plota, pričom letáče musia smerovať na pozemok

včelára. Medzi plotom a úlmi si necháme manipulačnú uličku. Plot za úlmi je vhodné vyvýšiť do 2 m výšky. Popri takto vyvýšenom plote nasadíme popínavé husto rastúce rastliny, ktoré budú vytvárať prírodnú prekážku a budú včely nútiť letieť vysoko nad záhradou suseda. Kým takýto živý plot zhustne je vhodné plot opatriť zelenou lešenárskou sieťkou. Prírodná farba neruší okolie a včelám môže v popoludňajších letných horúčavách poskytnúť tieň. Podobné opatrenia treba urobiť aj pred letáčmi. Ak je pozemok dostatočne priestranný,

umožní nám pred letáčmi nahusto vysadiť vyššie okrasné alebo ovocné dreviny. Dráha letu včiel sa tak zdvihne ponad záhrady (Obr.1).

Umiestňovanie včelstiev v radoch stojacich letáčmi oproti sebe nie je vždy najšťastnejším riešením. Ak je vzdialenosť úl'ov príliš malá vytvára sa pred oproti sebe stojacimi úlmi hustý, neorganizovaný let včiel. Takéto divadlo susedov prevažne ešte viac znepokojí. Proti stojné umiestnenie včelstiev môže byť výhodné vo väčších rotundových včelínoch s výletovým komínom uprostred o priemere min. 5 m. Včelstvá sú „ukryté“ pred zrakom susedov. Tieto riešenia sú menej vhodné z pohľadu zdravotného stavu včelstiev. Prehustenie malého priestoru letovej zóny včelami vyhovuje rýchlejšiemu prenosu chorôb a to najmä nozematózy pri jarných preletoch ale aj varroózy v letných mesiacoch.

Pomerne novým fenoménom je aj umiestňovanie včelstiev na rovných strechách domov. Včely lietajúce v tejto výške neobťažujú okolie. Aj tu však treba dodržať zásadu aby

letáče smerovali od najbližšie vzdialeného susedného pozemku. Včely na streche sú fenoménom veľkomiest. V Paríži, Berlíne či Prahe sú včelstvá chované na strechách historických budov. Takto vyprodukovaný med je marketingovo zaujímavým suvenírom. V Paríži vedci dokonca dokázali, že včelám v centre veľkomiest sa darí po zdravotnej stránke lepšie ako včelstvám v poľnohospodárky intenzívne obhospodarovanej krajine mimo mesta. Včely nie sú oslabované častými postrekmi veľkých plôch poľnohospodárskych monokultúr. Nevýhodou je ťažký prístup ku včelstvám a manipulácia s nadstavkami počas medobrania.

Ďalšou povinnosťou včelára je nahlásenie stanovišťa včelstiev osobe poverenej vedením „Centrálneho registra včelstiev“ podľa vyhlášky MP SR 82/2008 Z.z. Táto vyhláška v záverečných ustanoveniach ruší povinnosť nahlasovať včelstvá na obecnom úrade, ktorá včelárovi vyplývala zo zákona 37/1963 Z.z. o ochrane včiel a rýb. Obecný úrad by mal mať prehľad o aktuálnom počte včelstiev a mal by disponovať kontaktnými údajmi na včelárov. Tieto údaje je možné poskytnúť obecným úradom vytvorením prístupu do CRV. CVŽV Ústav včelárstva zatiaľ takúto požiadavku zo strany OÚ nezaznamenal. Veríme, že sa situácia po stretnutí na konferencii zmení.

Stanovište včelstiev by malo byť označené tabuľkou upozorňujúcou, že v blízkosti sú

umiestnené včelstvá. Je vhodné keď tabuľka obsahuje aj kontaktné údaje včelára. Náhodní okoloidúci tak vedia včelára upozorniť na prípadný roj alebo poškodenie včelstiev medveďom počas neprítomnosti majiteľa (Obr.2).

Kľudné, nerojivé včelstvá a správne zootechnické zásahy včelára v správnom

čas sú dôležitým faktorom úspešného včelárenia v intraviláne obce. Preto by mal včelár pracovať tak aby včelstvá zbytočne nerozdráždil alebo ošetroval včelstvá pokiaľ možno vtedy, keď susedia nie sú doma. Problémové je najmä medobranie v júli a auguste, kedy je vysoká sliedivosť včiel. Včelár nadstavky s vybratými medovými plástami prikrývame navlhčenou bielou plachtou. Predídeme tak vzniku rabovania veelstiev, počas ktorého sú včely agresívne a rozdráždené zalietavajú aj na pozemky susedov. Na záver sezóny je dobrým zvykom včelára obdarovať svojich susedov pohárom medu. Sezóna je tak ukončená a po poslednom vytáčaní medu nasleduje obdobie zakrmovania. Včelstvá zakrmuje včelár v podvečerných hodinách. Vhodné je vybaviť včelnicu krmidlami, ktoré nie je nutné pri opakovanom naplňaní skladat'. Kŕmenie tak prebehne bez zbytočného vyrušovania včiel. Nerojivé a mierne včelstvo je aj otázkou pravidelného odchovu alebo nákupu kvalitných včelích matiek a pravidelnej výmeny starých 2-3 ročných matiek.

Mnoho susedských sporov, ktorých „obeťou“ sú včelstvá, pramení z iných nezhôd medzi susedmi. Sťažnosť občana je veľmi rýchlo na stole obecného úradu a je naformulovaná tak, že dôvodom sporu sú včely suseda, ktorými je občan nad mieru obťažovaný. Nie vždy je tomu tak. Preto je vhodné aby v prípade takýchto sporov bola posúdená skutočná situácia priamo na mieste. V prípade, že sa susedia nedohodnú ani v súčinnosti s obecným úradom je vec postúpená súdu. No ani v tomto prípade nemusí byť včelár hneď v nevýhode. Opatrenie na premiestnenie včelstiev je súdom udelené v prípade, že znalecký posudok potvrdil nevhodné umiestnenie včiel a zvýšené obťažovanie suseda včelami. Často krát treba hľadať primárnu príčinu sporu a včelstvá sa zrazu stanú nepodstatné pre obe znepriatelené strany.

3. Otravy včiel

Poľnohospodárska rastlinná výroba sa dnes nezaobíde bez používania agrochemikálií, bez hnojív a bez prípravkov na ochranu rastlín. Ale nezaobíde sa ani bez opel'ovačov – včiel a iného užitočného hmyzu. Opel'ovače sú významným úrodotvorným činiteľom, ale používanie agrochemikálií je pre ne veľkým rizikom možnej otravy alebo poškodenia. Preto je veľmi dôležité poznať mieru rizika pesticídov pre opel'ovače a dodržiavať zásady správnej poľnohospodárskej praxe pri aplikácii agrochemikálií. Toto pravidlo sa netýka výlučne len veľkých poľnohospodárskych subjektov ale aj súkromne hospodáriacich roľníkov, či záhradkárov.

Hodnotenie vplyvu prípravkov na ochranu rastlín sa robí ešte pred samotným uvedením daného prípravku do praxe. Na účely odborného a kvalifikovaného posúdenia možného rizika prípravkov necielené druhy v tomto prípade včely a iný užitočný hmyz, sa vykonáva hodnotenie na základe platnej legislatívy žiadateľom predloženého úplného dokumentačného súboru údajov o účinnej látke alebo účinných organizmoch v prípravku a o prípravku samotnom, ďalej na základe výsledkov testov, informácií z toxikologických databáz a na základe konkrétneho aplikačného návodu na použitie. V dokumentačnom súbore sú základné fyzikálnochemické a toxikologické informácie, z ktorých sa vychádza pri hodnotení rizika z hľadiska možného negatívneho pôsobenia na včely a iný užitočný hmyz.

Okrem týchto základných údajov sa berú do úvahy ďalšie dôležité faktory:

Možnosť expozície včiel pri aplikácii prípravku podľa návodu na použitie

Hodnotí sa možnosť či vôbec včely prídu do styku s prípravkom podľa navrhnutého návodu na použitie – iný pohľad je na prípravky, ktoré sa budú používať ako moridlá a iný pohľad je na prípravky, ktoré budú aplikované formou foliárneho postreku.

Predpísaná aplikačná dávka

V návode na použitie je vždy uvedená aplikačná dávka na 1 hektár, ktorú je potrebné vždy dodržať, pretože hodnotenie rizika daného prípravku sa vzťahuje na predpísanú dávku.

Kvocient rizika

Kvocient rizika vyjadruje pomer letálnej dávky LD 50 a použitej dávky prípravku na 1 hektár. Ak tento rizikový faktor je menší ako 50 prípravok je z hľadiska rizika pre včely a užitočný hmyz možné bezpečne používať. Ale ak aplikant svojvoľne zvýši dávku použitého prípravku, čím nedodrží návod na používanie, riziko pre včely a iný užitočný hmyz sa samozrejme zvýši.

Atraktivita ošetrovanej plodiny pre včely

Je veľký rozdiel v hodnotení možného negatívneho dopadu aplikácie pesticídov na včely podľa toho na akú plodinu bude daný prípravok použitý. Je rozdielny pohľad na aplikáciu prípravku na menej atraktívne plodiny pre včely, napr. zemiaky a na plodiny ktoré tvoria základnú zložku bielkovinovej aj sacharidovej potravy pre včely, napr. repka olejná alebo slnečnica.

Perzistencia aplikovaného prípravku

Dôležitým hodnotiacim kritériom je aj informácia o dĺžke pôsobenia účinku aplikovaného prípravku na rastline – menej rizikové prípravky sú rýchlo sa rozkladajúce, napr. do 24 hodín. Riziko sa zvyšuje u prípravkov ktoré majú dlhodobý účinok, napr. organofosfáty alebo prípravky s výrazným systémovým účinkom, napr. neonikotinoidy.

Čas aplikácie

Čas aplikácie prípravku na ošetrovaný porast je jedným z najproblémovejších rizikových faktorov. Ošetrovanie porastov z hľadiska minimalizácie rizika pre včely by sa malo robiť v bezletovom čase včiel, skoro ráno alebo neskôr večer. U insekticídnych prípravkov by ošetrovanie plodín malo byť samozrejmosťou len v podvečerných hodinách, v mimoletovom čase včiel. Tak isto je dôležitá aplikácia za bezveterného počasia, aby nedošlo k úletu aplikovanej kvapaliny na necieľové rastliny, ktoré navštevujú včely. Dôležité je tiež vedieť, že aplikácia pesticídov pri teplote vyššej ako 20 °C a následný odpar aplikovanej kvapaliny môže prekryť materský feromón včely a včely pri návrate do úľa potom nie sú vpustené strážkyňami do pôvodného materského včelstva. Potom dochádza k úhynu včiel - lietaviek pred úľami.

Spôsob aplikácie

Spôsob aplikácie prípravkov na ochranu rastlín je tiež dôležitým faktorom pri hodnotení rizika. Je rozdiel, ak sa prípravok aplikuje podľa návodu na použitie napr. súčasne so sejbou alebo ak foliárna aplikácia je predpísaná v čase kvetu porastu, čo samozrejme zvyšuje riziko pre opeľovače.

Účinok prípravku – systémový alebo ak účinná látka zasahuje do vývojových štádií hmyzu

V dnešnej dobe sa výrazne znižujú dávky účinných látok na hektár, avšak zvyšuje sa ich účinnosť a je to výrazne evidentné hlavne u systémových prípravkov, čo treba mať na zreteli pri hodnotení rizika daného prípravku. Taktiež je dôležité poznať účinok prípravkov hlavne ak zasahujú do vývoja škodlivého hmyzu a potom takejto prípravky nemôžu byť aplikované na plodiny, z ktorých by včely mohli nosiť kontaminovaný peľ.

Okrem týchto základných parametrov sa hodnotia ešte ďalšie, hlavne fyzikálno-chemické vlastnosti daného prípravku a na základe komplexného pohľadu sa potom prípravky na ochranu rastlín podľa miery rizika pre včely a iný užitočný hmyz označujú nasledovne:

Vč 1 - Prípravok pre včely jedovatý

Vč 2 - Prípravok pre včely škodlivý

Vč 3 - Prípravok pre včely s prijateľným rizikom pri dodržaní predpísanej dávky alebo koncentrácie

Ochrana včiel

Prípravky, ktoré sú pre včely jedovaté (J) sa nepoužijú:

Na kvitnúcich porastoch navštevovaných včelami

Na stromoch, kroch a iných rastlinách v čase kvetu, pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru, ktorú sú navštevované včelami

Leteckou aplikáciou

Prípravky, ktoré sú pre včely škodlivé (Š)

Sa nepoužijú v dobe letu včiel

Na kvitnúcich porastoch navštevovaných včelami,

Na stromoch, kroch a iných rastlinách v čase kvetu, pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru, ktoré sú navštevované včelami,

Leteckou aplikáciou na pozemkoch, ponad ktoré smeruje hromadný let včiel za zdrojom znášky,

Aplikujú sa po ukončení letu včiel, najneskôr do 23,00 hod. príslušného dňa

Priemerný počet kvitnúcich rastlín vrátane kvitnúcich burín v porastoch sa zisťuje v pásoch 1 m širokých a 100 m dlhých, a to na plochách do 10 ha na 5 miestach a na plochách nad 10 ha na 10 miestach. Ak sú podstatné rozdiely v kvitnutí niektorej časti porastu, posudzuje sa táto časť samostatne. Za kvitnúce stromy a kry sa považujú aj stromy a kry navštevované včelami pri výskyte medovice alebo mimokvetového nektáru.

Prípravky pre včely jedovaté a pre včely škodlivé možno použiť počas denného letu včiel v okruhu 100 m okolo trvalého stanovišťa včelstiev len so súhlasom včelára.

Stanovište včelstiev, ak nie je v zastavenej časti obce, sa označí žltým rovnostranným trojuholníkom s dĺžkou strany 1 m v horizontálnej polohe.

Prípravky pre včely jedovaté možno použiť len v takej vzdialenosti od kvitnúcich porastov, kvitnúcich stromov a krov navštevovaných včelami alebo od stanovišťa včelstiev, ktorá pri spôsobe použitia prípravku a mechanizačného prostriedku, pri sile a smere vetra zaručuje, že včely neprídu do styku s použitými prípravkami.

Pri použití prípravkov škodlivých pre včely sa vzdialenosť dodrží, ak sa použijú v čase letu včiel.

Na porastoch pod kvitnúcimi stromami možno použiť:

Prípravky pre včely jedovaté len s takým spôsobom, ktorý vylučuje zanesenie týchto prípravkov na kvety stromov,

Prípravky škodlivé pre včely len takým spôsobom, ktorý vylučuje ich zanesenie na kvety stromov v čase letu včiel

Okrem základného označenia Vč 1, Vč 2, Vč 3 je v etiketách prípravkov, hlavne u insekticídnych prípravkov, uvedené ešte doplňujúce označenie správnej aplikácie. Sú tam uvedené bezpečnostné vety, napr. aplikovať za bezvetria, alebo aplikovať vo večerných hodinách mimo letového času včiel a podobne. Pre minimalizáciu rizika poškodenia včiel je teda potrebné si vždy prečítať celý návod na použitie a až po dokonalom oboznámení sa so všetkými upozoreniami daný prípravok aplikovať.

Ochrana včiel pri leteckej aplikácii prípravkov

Začiatok leteckého ošetrenia porastu sa vyhlasuje spôsobom v mieste obvyklým, najneskôr do 18,00 hod. predchádzajúceho dňa, v ktorom sa ošetrenie vykoná. Pri leteckom

ošetrení porastu sa stanovište včelstiev označí žltým rovnostranným trojuholníkom s dĺžkou strany 1 m v horizontálnej polohe, ak včelstvá nie sú umiestnené v zastavanej časti obce. Letecké ošetrenie porastov sa nevykoná na pozemkoch, cez ktoré smeruje hromadný let včiel za zdrojom znášky pozorovateľný zo zeme sluchom a zrakom.

Prípravok pre včely škodlivý alebo biocídny prípravok možno letecky aplikovať, iba ak Je to nevyhnutné z dôvodu výskytu škodlivých organizmov a nemožno použiť iný, pre včely neškodlivý prípravok,

Je zabezpečené, že takou aplikáciou nebudú zasiahnuté včelstvá, dráhy letu včiel za znáškou a porasty navštevované včelami,

O tejto aplikácii boli preukázateľne predtým informovaní chovatelia včiel, ktorých včelstvá môžu byť v dôsledku leteckej aplikácie poškodené a ktorí boli preukázateľne informovaní aj užívateľmi pozemkov o prijatých opatreniach na ochranu včiel.

Čo robiť v prípade poškodenia alebo otravy včiel

V takomto prípade je potrebné zvolať komisiu, ktorú zvyčajne zvoláva veterinárny lekár alebo asistent úradného veterinárneho lekára príslušný podľa miesta škodovej udalosti. V komisii je zastúpený poškodený včelár, majiteľ ošetrovaného porastu, úradný veterinárny lekár, alebo asistent úradného veterinárneho lekára a jedna nestranná osoba. Je vhodné ak je touto nestrannou osobou člen komisie životného prostredia a ochrany verejného majetku obecného úradu na území, ktorého sa stanovište včelstiev nachádza. Urobí sa presný zápis a popis škodovej udalosti, prípadne sa aj urobia fotografické zábery (Obr. 3 a 4).

Obr. 3

Obr. 4

Komisionálne sa odoberie 500 gramov ošetrovaného porastu a 200 gramov uhynutých včiel, odoberaté vzorky sa vložia do papierového obalu a spolu s kópiou zápisu úradný veterinárny lekár toto odošle do príslušného spádového veterinárneho ústavu na rozbor do 72 hodín. Ošetrovateľ porastu je povinný uviesť, akým prípravkom bol porast ošetrený a prípadne urobiť fotokópiu z aplikačnej knihy.

Veľmi dôležité pre minimalizáciu rizika pre včely pri aplikácii pesticídov je dodržiavanie zásad správnej poľnohospodárskej praxe. To znamená, že sa nesmú prekračovať aplikačné dávky, nesmú sa svojvoľne kombinovať viaceré druhy pesticídov alebo zmiešavať pesticídy a hnojivá. Nesprávnou aplikáciou týchto zmesí sa výrazne zvyšuje riziko negatívneho dopadu na včely a iných opeľovačov. Taktiež je veľmi dôležité dodržiavať zásadu aplikácie hlavne insekticídnych prípravkov v mimoletovom čase včiel. Naším cieľom je, aby výsledkom dobrej informovanosti a spolupráce medzi pestovateľmi a včelármi bol dobrý výnos pre pestovateľov aj vplyvom opeľovacej činnosti včiel a dobrý výnos aj pre včelára vo forme medu a peľu bezpečnou aplikáciou agrochemikálií. Ak bude fungovať dobrá spolupráca a dobrá vzájomná informovanosť (pestovateľ bude informovať včelárov o používaných

pesticídov a bude vyberať zo širokej ponuky pesticídov tie, ktoré sú minimálne rizikové pre včely - a včelár bude mať viditeľne označené stanovište včelstiev), obidve strany budú spokojné.

Špeciálnou kapitolou sú opäť medziľudské, susedské vzťahy, ktoré sú často krát príčinou úmyselnej otravy včiel. Ak nepomôže dohovor za súčinnosti OÚ, tieto prípady prevažne končia trestným oznámením a v prípade potvrdenia súdnym konaním.

4. Náhrada škody spôsobená medved'om

V zmysle európskej legislatívy „Smernica Rady č. 92/43/ EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, je medveď hnedý živočíšny druh, ktorý si vyžaduje prísnu ochranu a ochrana medveďa si vyžaduje vyhlásenie osobitných CHÚ. Podľa slovenskej legislatívy, zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody je medveď celoročne chránený druh živočícha [3]. Ale aká je definícia z pohľadu včelára? Premnožený problém, ktorý nám čoraz častejšie poškodzuje včelstvá. Na druhej strane patrí medveď do symboliky včelárstva. Medveď – ten kto vie kde je med, ten kto nás k medu dovedie. Oficiálne štatistiky počtu medveďov v SR sa dosť rozchádzajú, odhad závisí od subjektu, ktorý ju pripravuje. Lesy SR, š.p. odhadujú populáciu na 700-1500 jedincov, ochranári pripustia číslo 800-900 a mimovládne organizácie neprekračujú v odhadoch číslo 500 [4]. Škodu na včelstvách spôsobujú v prevažnej miere mladé jedince menšieho veku, ktoré sa osamostatnili v danom roku.

Stanovište včelstiev je pred medveďom dostatočne chránené len po správnom vybudovaní kvalitného elektrického oplôtku. Oplôtok by mal byť v 2-3 metrovej vzdialenosti od úľov a takisto v 2-3 metrovej vzdialenosti obvodu oplôtku by sa nemali nachádzať stromy. Správne rozmiestnenie a zapojenie drôtených vodičov nájdete v príručke s názvom Practical Electric Fencing Resource Guide: Controlling Predators, ktorá je voľne dostupná na stránke www.medvede.sk. Napriek maximálnej snahe zabrániť medveďovi dostať sa ku včelstvám, sú včelári svedkami najrôznejších kúskov týchto inteligentných tvorov. Hodený peň cez ohradník či rámičky vyberané cez kari rohož zamrežovaných úľov sú len zlomkom z medvedích príbehov. Z času na čas medveď prekoná prekážky, ktoré mu včelár pripravil a cez noc si pochutná na včel'om plode a mede (Obr. 5 a 6). S týmto problémom sa včelár opäť v prvom rade obráti na OÚ.

Podľa zákona 543/2002 Z.z. o ochrane prírody, podľa §100 a §101 je poškodeným včelárom vyplácaná náhrada škody. Nárok na náhradu si uplatní sám včelár a to písomným oznámením o vzniku škody adresovaným na Obvodný úrad životného prostredia podľa miesta

vzniku škody do 48 hodín od jej zistenia. Orgán ochrany prírody, v územnom obvode ktorého ku škode došlo, uskutoční do troch dní po ohlásení škody miestne šetrenie za účasti poškodeného a dotknutých orgánov štátnej správy [5]. V komisii by mali byť zastúpení poškodený včelár, OÚ – člen komisie životného prostredia a hlavne zástupca lesného úradu alebo úradu životného prostredia. Pre posúdenie a informovanosť by mala byť prítomná aj osoba zastupujúca príslušný poľovnícky revír. Udalosť je potrebné zdokumentovať odфотографovaním ihneď po zistení škody a komisia následne zistí škodu spíše. Včelár vypíše žiadosť o náhradu škody a odovzdá osobe zastupujúcej obvodný úrad životného prostredia alebo túto žiadosť odovzdá najneskôr do jedného mesiaca. Ak orgán ochrany prírody potvrdí poškodenie medveďom a ku žiadosti sú doložené všetky potrebné doklady, vyplatí náhradu škody poškodenému najneskôr do 4 mesiacov od doručenia žiadosti.

5. Záver

Chov včiel sa od chovu ostatných hospodárskych zvierat odlišuje viacerými špecifikami. Nemožno pri ňom v plnej miere hovoriť o domestikácii, včely voľným letom využívajú krajinu až v okruhu 5 km (nedajú sa ohradiť ani uviazať o kôl) a tiež na rozdiel od ostatných hospodárskych zvierat disponujú jedovou žľazou a žihadlom, ktoré v prípade svojej obrany neváhajú použiť. Nie div, keď im berieme med, peľ. Potravu, ktorú si pôvodne nazhromaždili na zimné obdobie. Poznáte iné hospodárske zviera, ktoré by si samo pripravilo zásoby potravy, a tieto mu potom hospodár odoberá, aj keď len v prebytkoch?

Včelstvá prinášajú ošoh širokému okoliu aj v podobe opeľovacej činnosti bez rozdielov či ich má sused rád alebo nie. Ak nás náhodne pichne včela a nie sme alergik, skúsme vnímať túto udalosť ako zdraviu prospešnú „injekciu“ ako dar od včely, ktorá určite zahynie.

Susedia nevčelári, ktorí vidia aj tieto súvislosti a ktorým včelár problematiku včelárenia príležitostne vysvetlí, nevytvárajú konfliktne situácie smerované proti včelstvám. Dodržaním správnych zásad včelárenia v intraviláne obce a nenútenou osvetou si môžeme utužiť medziľudské, susedské vzťahy. A sused nevčelár by nebol ani prvý, ani posledný, ktorý sa „nakazí“ a začne včeláriť.

Literatúra

[1] Škrobal, D.: Včelařův rok, Praha, Státní zemědělské nakladatelství Praha 1964.

[2] Joska, J.: Chov včel pro začátečníky, Praha, Československý svaz včelařů Praha 1958.

[3] Repka, J.: Optimálne riešenie medveďa hnedého je mnohovrstevný problem. Východiskom môže byť len kompromis, Včelár, 2011, 85, 4, 72-73

[4] Gašpar, Z.: Medveď, stach náš každodenný, Včelár, 2011, 85, 4, 70-71

[5] Kostúr, P.: Mám škodu na včelstvách spôsobenú medveďom. Čo s tým?, 2011, 85, 5, 70-71